

A Bogarakról és másokról Történetek a betyárvilág korszakából XIII.

A múltkor olvastam gróf Vay Sándor művei közt egy cikket Bogár Imre, Dönti Peti és Balla Kálmánról. A két első lovas betyár, az utóbbi pedig a dabasi csendbiztos volt, aki a Bogár Imre bandájának elpusztítását tűzte ki célul s valóban ő is semmisítette meg. Eszembe jutott, hogy volt főnököm Tóth Mór, aki engem a világosság felé vezetett sokszor beszélt nekem a Bogár fiúkról, akikkel a Kunszentmiklóshoz tartozó kerekegyházi pusztán találkozott is és - nem mondta akarva, nem akarva - a csárdában töltött velük egy egész éjszakát. Az egyik betyárnak, Baski Gyurának oly szép bariton hangja volt, hogy legtöbbször el is feledte, hogy betyárok nem kért vendégszeretetét élvezni.

Úgy áll a dolog, hogy nemcsak egy Bogár volt, az Imre, hanem az öreg Bogár János, az apa és öt fia alkotott első ízben egy bosszúbandát és csak aztán, hogy Dönti Peti került közéjük, lett a banda, az utasok réme. Bogár Imre azonban rablóvezér sose volt, és amíg Dönti Peti közéjük nem került a Bogarak birgék, tinók, szóval élelmiszerek és csekélyebb értékű tárgyak elvételénél magasabb tevékenységre nem törekedtek. A Bogarak pedig azért léptek a törvényekkel ellentétben álló, a betyárság nem éppen hímes mezejére, mert az öreg Bogár János gulyást a csengődi gazdasági tiszt egy borjú miatt meggyanúsította és csendbiztos kézre adta. Az öreg Bogár azt mondta, hogy száradjon el a keze, ha látta is azt a borjút, majd a gyerekei életére esküdött, hogy ártatlan ebben a dologban. Őt szép fia volt az öregnek, a legidősebb akkor 14, a legfiatalabb 7 éves volt.

A csendbiztos nem hitt neki, meg aztán talán más dolga nem is volt és a gyerekek előtt úgy összeverte, verette az öreget, hogy mint nyomorék került ki kezéből az öreg és rendes foglalkozását többé nem is folytathatta. A gyerekek ott sírtak-ríttak a csendbiztosnak, hogy ne bántsa az apjukat, de az rájuk sem hallgatott. Az öt gyerek sohasem feledte ezt a jelenetet, amikor előtük ütötték, verték az apjukat, s mint véres roncsot adták a kezükbe. Csakhamar, de mégis későn kiderült az öreg Bogár ártatlansága. És amikor valaki mondta a híres csendbiztosnak, hogy ártatlanul verette össze az öreg Bogárt, azt felelte, amit ma sokan a cigány vádlottakra szoktak mondani:

- Ártatlanul? Dehogya. Egy gulyásról ezt sose lehet mondani. Egy gulyást ártatlanul sose lehet megverni. Mindig tett valamit, amiért megérdemli a megverést.

Előbb kettő, majd három, utóbb mind a hat Bogár kezdett dolgozni. Pandúrok üldözése, egyenkint megkerítése volt a céljuk. Mindegyiket megverték, megkérdezve a végén, hogy jól esett-e? Megmondva azt is, hogy úgy üssön meg ezután valakit, hogy ismét kézre kerítik. A híres csendbiztost sose tudták elcsípni. Annak a házát és a terményét gyújtották fel egy párszor.

Ez így ment sokáig, amidőn középük cseppent menydörgős ménkűnek Dönti Peti, a kiszolgált katona. Ennek aztán, amikor a legkisebb Bogár, a Jakab is 19 éves volt és a nótás Baski Gyura is középük került, első dolga volt a postakocsira terelni a társaság érdeklődését.

Erről majd később.

*

A Bogárverő csendbiztossal történt meg ez az eset: Tóth Mór Tázláron, Beniczky Mártonnál ebédelt még néhány más vendéggel. Ebéd vége felé az udvar felől nagy lódobogás hallatszotta Beniczky kinézett az ablakon.

-- Ejha, a Bogarak.

Vagy hét lovas volt az udvaron, mindannyian lobogó gyolcsban, kivarrott ruhában.

Három legfiatalabb leugrott a lóról, s ment fel a lépcsőn. Sarkantyús kordován csizmájuk pengett, csikorgott a kőlépcsőn, karikásuk a nyakukban volt, mindegyiknek az övében 3-4 lovas pisztoly. Egymásután lépett be három Bogár fiú, Imre, Jakab és Miska. Gyönyörű szállegények voltak, egyforma magasak, tiszta barna arcúak, kicsiny fekete bajusszal, árvalányhajas pörge kalapjukat kezükben tartva.

Beniczky ismerte őket. Hát hiába, az ilyen tanyán lakó uraságok okosabbnak tartották, ha önként adnak keveset, minthogy erőszakkal vigyenek el tőle sokat. Enni, inni való volt az csak amit az ilyen „jó úrtól” kértek, ritkán, nagyon ritkán egy pár forintot.

- Mi baj Imre?

- Nincs baj nagyságos uram. Csak azt a negyven tinót hoztuk vissza, amit ma egy hete loptak innen. Hallottuk, hogy a Nagyságos úr Bogárékra gyanakodott. Nagyon restellte apám s megparancsolta, hogy a föld alul is kerítsük elő. Nem onnan kellett, csak a gombosi rév melletti fűzesből.

- Hisz az messze van.

- Hátha az Óperenciás tengeren túl kellett volna menni. Na de hamarabb utolértük, azért kellett csak hat nap.

- Imre! A kiadó násznagy az embereim közt van?

- Nem volt násznagy uram. De arról már mi gondolkodunk, hogy itt ne akadjon násznagy. Kistelekiek útközben kapták el a tinókat.

- Jól van Imre, menjetek az ispánhoz. Tudod, a többi az ő dolga.

Úgy estefelé beállított Beniczkyhez a kiskőrösi csendbiztos vagy 9 pandúrral. Aki az előtt vagy 11 évvel olyan alaposan elverette az öreg Bogárt.

- Miért nem jöttél délre? Érdekes vendégeink voltak.

- Nem lehetett. A Bogár bandát úztem, hajtottam. De nagyon jó lovaik vannak most. Nem tudom, hogy kitől kerítették.

- Meddig hajtottátok?

- Délután 3 óra lehetett, mikor abba kellett hagynom. Azt hiszem, alig van közte egy, akinek ne adtam volna emlékül ólomgolyót. Most valahol a lajosmizsei tanyák közt borogatják az egymás sebeit.

- Kutyabajok azoknak öcsém. Két óra tájban itt voltak; három itt volt a szobában is. Ismerem. Bogár Imre, Jakab és Miska volt. A többi kint várt az udvaron. Haza hozták a negyven tinót; tudod, amit te hiába nyomoztál.

- Tyű az árgyílusát, nem lehet a!

- Dehogy nem. A tinók már a helyükön vannak. Megnéztük Tóth Móric öcsémmel. Mind a 40 itt van.

- Hisz akkor ők lopták el, hogy visszahozzák. Sok pénzért.

- Nem a! Kínáltam is, de nem fogadtak el egy réztallért sem.

- Átkozott dolog, hogy így elkéstem. Most a markomba szedtem volna mind a nyolcat.

Az öreg Beniczky gúnyosan mosolygott.

- Hiszen elérheted - szólt ártatlan arccal.

- Hogy-hogy?

- Hát olyan hosszú út után csak nem engedhetem el evés, ivás nélkül.

A csendbiztos kezdte magát rosszul érezni.

- És?

- Még most is esznek, isznak.

- Hol?

- Nem messze innen. Azt hiszem, hogy a kettőskereszt melletti füzesben vannak meghúzódva. Ott kell lenniök, mert az inasommal oda kértek egy kis szegszárdi vörösbort, de az inasom még most se jött vissza. Bizonyosan nem eresztik. Jó hangja van a betyárnak, most Baski Gyurával duetteznek.

- Majd beléjük fojtom én a nótás kedvet.

Lóra ültette embereit a Bogárverő csendbiztos, s nagy dérrrel-durral ellovagolt.

Beniczkyné rászólt férjére.

- Ugyan Marci, hogy tehettél ilyet épen most, amikor mi miattunk fáradtak el azok a fiúk.

Beniczky nevetett.

- Sose búsulj édesem. A kettős kereszt keletnek van, bizonyos, hogy az én csendbiztos barátom nyugatnak fordul a tanyán kívül, s meg sem áll a városig, ott is az első jó korcsmánál.

Az inas csakugyan reggel került haza, még pedig pityókosan, látszott, hogy az egész éjjelt egyébbel töltötte, s nem alvással.

- Muszáj volt maradni nagyságos uram. Mikor a többi engedett volna, Baski Gyura nem engedett. Azt mondta, együtt daloljunk, mert én az ő testvére vagyok.

- Mikor indultak el?

- Bizony négy óra volt akkor. De egy cseppig elfogyott a bor. Lelkemre kötötték, hogy a nagyságos úrnak, meg asszonynak mikor haza érek, ő helyettük százszor csókoljak kezét. Hát, ha tetszik engedni...

- Jól van Miska fiam, de nem - egyhuzamban.

*

Dönti Peti 30 éves volt, amikor a katonaságtól hazakerült. Bizony szokatlan volt már neki a paraszti foglalkozás. Amit a nemes katonaságnál tanult, annak a falusi életben bizony mi hasznát sem vehette. Olyan állást pedig, ahol csak parancsolni kellene, sehogy se kapott. Meg

aztán ahhoz is kell valamit tudni, hogy mikor mit kell parancsolni.

Sehogy se volt kedve Dönti Petinek. A többi legény mind dolog után jár, csak őfelé nem néz senki és így nem csoda, ha a „Végig üres”nevű korcsmárosnál jóval többször fordult meg, mint a többi legény.

Egy kiskőrösi vásáron megismerkedett a Nagy Náci uram Juci nevű lányával. Volt is rajta mit nézni. Szép, egészséges, vidám lány volt a Juci. Úgy 16-17 éves. Bebandukolt Dönti Peti egy párszor Kiskőrösre s mivel a Juci ellenségeskedést nem mutatott, feleségül is kérte a lányt. Nagy csodálkozására azonban kosarat kapott. Juci őszintén megmondta, hogy ne haragudjon Peti bácsi, de őrá már más számít.

A bácsi szó nagyon megütötte a Peti fülét. Hja, persze 30-at meghaladott emberre már a paraszt fiatal lányok nem vágynak. Olyannak már csak özvegyasszony dukál.

- Persze fiatalabb? Kérdi búsan Peti.

Juci csak intett a fejével és elszaladt a baromfiakat megégetni.

*

Ezután sokszor volt hangos a Végig üres korcsmája. Dönti Peti verte, költötte a kis vagyonkáját. Egyszer csak eltűnt, s nemsokára az addig könnyen megtűrt Bogár banda híre, neve hangosabb lett, félelmes lett és híre ment, hogy a Bogarak most már rablóbandává léptek elő egy erős, hatalmas vezér alatt. Dönti Peti lett a rablóvezér. Hírt, nevet szerzett a bandának és lassan, de biztosan vitte a megsemmisülés felé.

A Bogarak egyszer csak azt vették észre, hogy ahol addig majdnem szívesen látták őket, most csak bizonyos félelemmel teljesítik kívánságaikat.

*

Az Izsáki Baski Gyurát 1862. évben az előjáróság előíratta katonának. Nem mintha rossz fiú volna a szép Gyura, a nótás Gyura, hanem hát, ha őt nem írják elő, a sor a törvénybíró uram fiára került volna. Az ugyan se szép fiú, se nótás fiú nem volt, hanem az apja tanácsbéli, az anyja pedig az öregbíró húga.

Így kellett tehát a sorsot kijavítani, mivel hogy Gyura árva fiú volt s utána senki sem sír. Senki? Dehogy senki. Egy kiskőrösi leánynak talán a szíve is megrepedne utána.

*

Vigyáztak Baski Gyurára ezután. De ő nem tudott volna elmenni, hogy ne lássa még egyszer az ő kedvesét. Megszökött s elindult Kiskőrös felé, alig haladt azonban az izsoki erdőben, amikor nótázást hallott.

Zöld az erdő, zöld a fája, levele,

Kinek nincsen biztos tanyája, helye,

Akit otthon puha ágyra nem várnak:

Minden bokor szállást ad a betyárnak.

Gyura megállt. Sokáig töprengett. Egyszer csak lecsapott öklével. Azért sem! Menjen a törvénybíró uram fia. Annak van pénze is, nem fog éhezni. S aztán rágyújtott az imént hallott

nótára. Gyönyörű bariton hangja volt. Csak úgy csengett-zengett hangja a ritkás erdőben.

Nem mozdult el helyéről. Várt valakit. Tudta, hogy Dönti Peti néha-néha meglátogatta Izsákon lakó nagyanyját. Az a vénasszony nevelte fel Petit. Szerette azt a jó vénasszonyt, s meg-meglátogatta néha, hogy nincs-e valami búja, baja, bánata. Dehogyan nincs szegénynek. Mindig van neki, de csak az, hogy Peti elbujdosott, nem tudja mit csinál, nem feledte-e el az Istent, a becsületet, az emberszeretetet? Miért nem jön vissza, ki fogja az ő öreg szemeit lefogni, ha az örök álmra készül lehajtani ősz fejét? Nem mondták meg neki soha, hogy Peti rablóvezér s midőn haldokolt is, utolsó szava is az volt: én Istenem, segítsd Peti fiamat az ő munkájában.

Baski Gyura azonban tudta, hogy nem Bogár Imre a vezér, hanem Dönti Peti. Hát ha csakugyan ő jön.

- Gyura! Jelentkezel? - szólalt meg mellette hirtelen egy hang.

Gyura megfordult. Szemben állt vele Dönti Peti.

- Igen, Peti bátyám egy feltétellel.

- Had hallom.

- Ha a kedvesemet is elvihetem.

Dönti Peti elkacagta magát.

- Hisz az ott is jó, ahol van.

- De én azt szeretném, ha külön lakna.

- De hisz akkor veszélybe viszed.

- Dehogy. Meg aztán ha eljön, akkor nem is fél.

- Ez igaz. Várj csak. A szabadszállási tanyák a központ. Ott pedig kaphatsz egy kis házat, akár hányat. Na, kezet.

Meg lett az alku.

És harmadnapra a szabadszállási tanyák egy kis házikójában a legszebb, a legújabb betyár kedvese bekötött fővel járt-kelt várva-várva azt, akiért ott hagyott apát, anyát, testvéreket és a tisztességet. Egy sikeres kirándulás után Dönti Peti, Baski Gyura, Bogár Imre és Bogár Miska a szabadszállási tanyák közt vágtattak. Ejha, Gyura, szólalt meg Dönti egy kis harapós enni való nem ártana. A korcsma még messze van. Talán nálad haraphatnánk?

- Van egy kis sonka, felelt Gyura, tán egy kis bor is.

- Menjünk.

A kis házikó előtt megálltak. Gyura halkán kezdett dúdolni. Gyorsan kinyílt a ház ajtaja s látható örömmel lépett ki egy gyönyörű menyecske. Dönti Peti hátratántorodott. A menyecske a kiskőrösi Nagy Juci volt. Akit ő hites feleségének megkért, s aki inkább választotta a betyárt, aki inkább elment a betyárral vezetőnek, mint hozzá hites feleségnek.

A menyecske lány vidám, jókedvű volt. Zavar nélkül beszélt a betyárokhoz, behívta őket és kiszolgálta.

Dönti Peti mogorva volt.

*

Nem sok idő múlva azt mondta Dönti, hogy miért ne legyen nekik háztartásuk néha-néha. És megállapította, hogy pihenőidőben vacsorára olykor-olykor a Baski Gyura házába mennek, minek okáért a háznak minden időben enni-inni valóval ellátva kell lenni.

Hogy mire gondolt Peti ezzel az intézkedéssel, ki tudja. Az azonban bizonyos, hogy Baski Gyurának majdnem hízelgett ez után Peti, mind a mellett a legveszélyesebb pontokra küldte. Pedig nem igen olvasta a hegedűs Dávid király történetét.

*

Ezután történt az izesi postakocsi kirablása. Az izesi Kanöl-posta Kecskemét felé haladt. Három lovas katona kísérte. 20000 forintot vittek. A kalontói nádasoknál megtámadta a Dönti banda. A betyárok, katonák lövöldöztek egymásra. A három katona elhullott, a betyárok elrabolták a pénzt.

*

Az esetet követő reggel Szabadszálláson kihirdette a pap, hogy dr. Helle 200 forintot adott az egyház szegényei részére. Ez a jó példa ne álljon követők nélkül. Dr. Helle rohant a paphoz, hogy miért hirdette ki az ő nevét, mikor ő ismeretlen akart maradni. A pap elővette a cédulát. A receptszerű papíron ez állt:

Valaki 200 forintot küld az egyház szegényeinek.

Dr. Helle.

Vagyis Helle megszokásból, mint a receptekre, a nevét is aláírta.

Ekkor elbeszélte Helle, hogy azon az éjszakán, amely napon az izesi palotát kirabolták, őt felzavarták és egy súlyos beteghez hívtak. Egy paraszt szekeren ide-oda hurcolták, nádason is átvitték, majd szemét is bekötötték. Midőn szemkötelékét levették, egy kis paraszt szobában találta magát, ahol egy ágyon egy szép paraszt legény ült, egy gyönyörű paraszt asszony kezét fogva.

A legény vállából egy katona golyót kapart ki. Műtete után a legény parancsára egy ládából az asszony pénzt vett ki, papírba tette, neki átadta, amit zsebre tett anélkül, hogy megnézte volna. Csak ma reggel nézte meg s látta, hogy 200 forint volt. Nyomban hallotta a postarablást és hite szerint a pénz a postarablásból származott.

*

Dönti Peti volt a postarablás szervezője és ezzel buktatta is meg a bandát. Nemcsak Baski Gyura kapott golyót, akinél Helle doktor járt, hanem az öreg Bogár János, úgy fiai János és Sándor is kaptak lövést és pedig úgy, hogy még futás közben lefordultak lovaikról. Ott, a homokbuckák közt vannak elhantolva. Sírjaikon változik a takaró; hol északról, hol keletről fújja a szél rá, majd hordja róla a sárga homokot.

Rossz kereset volt a postarablás azért is, mert most már megszűnt a csendbiztosi határ, üldözhetett most már a Bogarakat akármelyik csendbiztos és Balla Kálmán, a dabosi csendbiztos nyomban ki is lépett a porondra hét legényével. Balla Kálmán ez alkalomra maga vett embereinek lovat. Minden legény nemes lovon ült, amelyek nem egyhamar fáradnak el. A betyárok sem valami paraszti lovon ülnek. Ki tudják azok válogatni a ménesekből - engedély nélkül. Balla Kálmán maga egy kiismert fajlován vezetett.

*

Az Örkényi homokoknál várt embereivel Dönti Peti. Valami pesti vásárost óhajtott elcsípni. Egy dombnál voltak meghúzódva. Gondolták, őket meg nem láthatja senki, ők meg ellátnak a szélrózsa minden irányába. Bogár Jakab egyszerre Örkény felé mutatott. Valami mozgópontok tűntek ott fel. Ezek a pontok mindig nagyobbodtak, majd ki lehetett venni, hogy lovasok. Hét, vagy nyolc. Egyik megelőzte a többit s még így a lovon is látszott, hogy magas termetű ember.

- Balla Kálmán! kiáltott Dönti Peti.

A betyárok lovaikra ugráltak s indultak menekülni.

Balla Kálmán egyet lőtt revolveréből s felemelkedve nyergében, félvér arab lován csak úgy repült a betyárok után, emberei pedig szétterjeszkedve rohantak előre, hogy bekerítsék a betyárokat.

Több mint fél óráig tartott az üldözés anélkül, hogy a pandúrok karéja sikert ígért volna. A betyárok pihent lovakon ültek, a Balla Kálmáné és a pandúroké éppen azon nap nagy utat tettek. Csak Balla Kálmán rohant egyedül, folyton lövöldözve, és közte és a betyárok közt folyton rövidült a távolság. A betyárok vissza se néztek s nem tudták, hogy már csak egy ember üldözi őket. A többi messze elmaradt.

Egy völgybe eltűnt Balla elől mind az öt betyár. Abban a völgyben hogy meglephették volna Ballát! Balla szerencséjére a betyárok nem is gondoltak erre. Balla gondolt, de azért feltartóztatlanul rohant előre. Sok veszéllyel nézett ő már szembe. A félelemmel nem volt barátságban. Tudta is ezt minden betyár és Ballát egymagában is csapatnak tekintették. Balla nem is vette észre, hogy a völgy túlsó oldalán csak négy betyár kapaszkodik fel. Ő csak rohant tovább. A völgybe érve lova meghorkant. Akkor vette észre, hogy felbukott lovas van előtte. A ló ráesett lovasára s az ájultan majdnem alatta feküdt.

Bogár Imre volt.

Balla szintén szájalommal tekintett a szép legényre. Jól tudta ő, hogy Bogár Imre fel sem vette volna, ha harc közben halálosan találja egy golyó, míg szégyelli azt, ha elfogják s akasztófára húzzák. De nem lehetett kegyelem. Beszüntette az üldözést, megkötözte Bogár Imrét s vitte, vitte a rögtönítélő bíróság, a halál elé. Már másnap dalolták:

Bogár Imre kérem,

Üljön fel a lóra,

Nem ülhetek, mert már

Áll az akasztófa.

Ez a nap volt a Bogár, illetve Dönti Peti bandájának végzete, ezen a napon lőtték agyon Dönti Petit a saját pajtásai.

*

A Bogár Imre elleni ügy tárgyalása iránt nagy volt az érdeklődés. Minden Bogár fiú a közepesnél magasabb volt, köztük legidősebb volt Imre, akkor 25-26 éves. Szép legény volt mindegyik, de legfeltűnőbb volt mégis Imre, aki különösen sokat is adott magára, mindig tisztán volt öltözködve. Nyári idő volt a tárgyaláskor, erősen pitykézett lajbi (mellény), lobogós ümeg, s rojtozott gatyában állt Bogár Imre bírái előtt. Kecskeméten ült össze a rögtönítélő bíróság. Balla Kálmán is ott volt, mint tanú, de még azért is, hogy a veszedelmes emberre vigyázzon is, hogy esetleg meg ne szökjön, vagy meg ne szöktessék a társai.

Pedig Bogár Imre már leszámolt. Tudta, hogy ő már eljátszotta kisdéd játékait és pedig hamar játszotta el. Előtte még egy hosszú élet állhatott volna, ha a nagy csendbiztos ártatlanul véresre nem vereti apját.

Bogár Imre férfias őszinteséggel felelt minden kérdésre, nem mentette magát, nem vádolt senkit. Még azt sem hozta fel, hogy amíg Dönti Peti vezérnek közékük nem botlott semmi nagyobb dolgot nem is terveztek. Azt sem hozta fel, hogy egy tűzeset alkalmával két gyermek életét megmentette, és csak úgy, véletlenül hozta fel egy tanú. Bogár Imre úgy beszélt erről az esetről, mint aki elemi kötelességét teljesítette. Törvényellenes cselekményeiért nem tette felelőssé veleszületett természetét, a gyerekek életének megmentését nem akarta saját érdemének feltüntetni.

A bíróság szánnalommal mondta ki, a közönség szánnalommal hallgatta meg a halálos ítéletet, ami másnap reggel lett végrehajtandó Kecskemét határában. Tized napra elfogatása után. Ahogy Bogár Imre fogságba került a Bogár bandának híre sem volt többé s így került a köztudatba, hogy a bandának Imre volt a vezére. Pedig annak más oka volt.

*

Az, hogy a valódi vezér, Dönti Peti is elpusztult azon napon, de elpusztult a banda is. Ugyanis a Balla Kálmán üldözéséből elmenekült Dönti Peti, Bogár Jakab, Miska és Baski Gyurával a szabadszállási tanyák közé mentek a Gyura házába. Juci rögtön hozzáfogott a vacsorafőzéshez. A szobaajtaja nyitva volt úgy, hogy az asztal mellett ülő betyárok folyton láthatták a sürgő-forgó szép menyecskét. Dönti Peti mérges, harapós volt. A kudarcért a társait okolta. Egy darabig csak hallgatták a dühöngő vezért, majd hol egyik, hol a másik szólt ellene.

- Gyávák vagytok, hallgassatok, mert baj lesz.

- Mi a vezér után futottunk - szólt Baski Gyura - el is hagytál jól bennünket...

- Te, te, vigyázz, úgy is . . .

És Dönti jobb kezét rátette egy pisztolyra.

Már benne voltak.

- Még vissza se néztél - folytatta Bogár Miska - pedig mikor én Imre miatt visszanéztem, láttam, hogy Balla Kálmán egyedül üldöz, de teutánad hiába kiáltottam...

- Hát még beszéltek!

Abban a pillanatban felkapta Dönti a pisztolyt és Bogár Miskára lőtt. A lövés után Juci felsikoltott, s végig zuhant a konyha földjén. A golyó a Bogár Miska hóna alatt elsuhant és a Juci szívébe hatolt. A betyárlegény hűséges szeretője nyomban meghalt. De a másik pillanatban Dönti Peti is az asztal alá bukott. A Bogár Jakab és Miska golyója a vadember mellében találkoztak össze. Baski Gyura pedig lerogyott kedvese mellé, hívogatta életre a hidegülő édest, majd zokogott s átkozta magát, amiért ezt az édes, édes teremtet kiragadta a szülői karjaiból s áldotta, áldotta, hogy ezt a két esztendő oly boldoggá tette neki.

De tenni kellett. Felültek lovaikra. Baski Gyura maga elé vette Juci holttestét, Bogár Jakab a nyereghez kötötte Dönti Petit s elindultak temetni. Bent a puszta szívében volt egy nem használt baromitató kút, a Dönti Peti holttestét belelőkték. Ha megtalálják, hát találgassák, hogy került oda. Most már mindegy.

Aztán mentek tovább. A Szőrös Gulyás Antal legelője szélében állott egy rezgő nyárfa. Egyedüli fa, nagy, nagy térségen. A fa körül homok. Onnan a felső részt el-elhordja a szél, de csakhamar hoz helyette másat. A nagy fa nem bánja, ha változik is alatta a homok. Az ő gyökerei már jó mélyre lenyúltak, kap tápanyagot eleget.

De most mégis gyökerei érzik az éjjeli levegőt. Nagy területen leszedték a felső rétegeket. A szép holdvilágnál három ember ás-ás, most már a gyökerek közül szedik a földet. Talán el akarják pusztítani a fát. Nem, nem pusztítják el, hanem arra kérik a fát, hogy engedje gyökerei

közt elhelyezni kedves halottukat s rejtse mindenki elől. Baski Gyura zokogva helyezi el halottját könnyező társaival, aztán visszahányják rá a földet, elegyengetik a homokot. Keservükben nem is veszik észre, hogy a szabadszállási csendbiztos, négy legénnyel közeledik feléjük.

Nem volt szokása a csendbiztos úrnak a portyázgatás, hogy is lehetett volna 10 évig központ a szabadszállási tanyák, hanem valaki hírül vitte, hogy a Baski Gyura házában lövöldözés volt s most a ház tárva, nyitva van, a szoba és konyha csupa vér s erre elhatározta, hogy ki megy a tanyák közé. Dehogyan ment ő a Baski Gyura háza felé, nem akart ő betyárt fogni, de a véletlen épen a rezgő nyárfa felé vezette. Pandúrjai miatt vissza nem fordulhatott, hát ment előre. A szép holdvilágnál már messziről látta, hogy a három betyár a nyárfa alatt guggolva mozog a földön. Lovaik a fa mellett kötetlenül állanak.

- Mi az ördögöt csinálnak ezek? - dörmögi a csendbiztos.

- Elvesztettek valamit - véli az egyik pandúr.

El bizony valakit. Valami 70 lépésre voltak már a betyároktól. A csendbiztosnak sehogy sem tetszett, hogy nem veszik észre. Még majd nagyon közel találhatnak lenni egymáshoz. Okosabbnak találta, ha rájuk kiált.

- Adjátok meg magatokat!

A betyárok felugráltak, pillanat alatt lovaikon termettek s anélkül, hogy lőttek volna, elindultak.

- Ejnye, ezek nem is lőnek - szólt a csendbiztos - akkor tehát: rajta!

S megindultak a betyárok után, s hogy megmutassák, hogy milyen komolyan veszik a dolgot, mind az öten lőttek. Csak úgy kapásból, célzás nélkül. Nem gondolták, hogy még találhatnak is. De bolond a golyó, belevágódik az emberbe. Először egy, majd egy másik betyár vágódott le a lóról s ott maradt fekvé a földön.

A harmadik betyár megállította lovát és visszanézett.

-Gyura, Miska! - kiáltott.

A két betyár fekvé maradt, nem mozdult. A csendbiztos és emberei a nem várt sikeren megörültek és vérszemet kapva most már habozás nélkül robogtak előre, mintha annál a harmadik betyárnál puska sem volna. Bogár Jakab megfordította lovát és elvágatott.

*

Eljött a leszámolás napja. Gyülekeztek a megyeháza körül a szekerek. Az mind tele lesz kíváncsiakkal, akik mennek megnézni, hogy végeznek, húznak akasztófára egy embertársukat, aki pedig két embernek megmentette az életét, ki nem oltotta senkiét, ha csak az izsáki postarablásnál nem, ahol a katonák ő rájuk lőttek s nekik is kellett visszalőni. Ott bizony ő is található.

Balla Kálmán a megyeháza melletti házban lakott. Öt óra tájban rohan be hozzá egyik pandúrja.

- Csendbiztos úr. Az éjjel ellopták a feketét!

Balla kipattant az ágyból.

- Lehetetlen. Kerített helyről. Jól vigyáztatok!

- Ki gondolt volna ilyen Kecskemét város kellő közepén.

- Merre vitték?

- A kert kerítéséből két oszlop kőtől kiszedték az összes deszkát, épp úgy a kerttől az udvart elválasztó kerítésből is. És csak úgy kísértáltatta valami ügyes lókötő. Én aludtam az istállóban és semmi, semmi zajt nem hallottam.

- Na, az akasztás után megyünk utána. Ha a pokolból is, előteremtem a feketémet. Olyan lovam még nem volt.

*

Megnyílt a megyeház nagy kapuja.

Az első kocsin ült az alispán, a jegyző és Balla Kálmán. A másikon is hivatalos személyek. A harmadikon két pandúr közt Bogár Imre, a kocsi körül fegyveres pandúrok.

A kocsik lépésben mentek. Ahogy a szekerek közt elhaladtak, azokról virágokat, koszorúkat szórtak a harmadik kocsira, úgy hogy Bogár Imre és a két pandúr a virágoktól alig látszott. Ebben a tekintetben az erkölcsök még ma sem javultak. A rettenetes Vitálisnak és a még rettenetesebb edelényi gyilkosnak is adtak ebből az elismerésből, sőt a sírjaikra is hordtak virágot, míg meg nem unták.

Az akasztófa alatt állott Bogár Imre, a hóhér rögtön kész az utolsó toalettal. A hóhér már teszi a kötelet, amikor a túlsó buckán egy lovas jelent meg. Szép formájú fekete lovon ült.

- Isten veled Imre bátyám!

Kiáltotta messze csengő hangon. Az elítélt felütötte fejét, megismerte legkisebb öccsét, mindnyájunk által legjobban szeretett testvért, Jakabot. Mosolygott, s kezével intett búcsút és a másik pillanatban már szorította nyakát a kötél.

- A lovam - kiáltotta Balla - ott van Bogár Jakab alatt.

Három-négy pandúr rohanni akart Jakab felé, több pedig lőni akart.

- Megállj - ordított Balla - ne lőjete, mert lovamat találhatjátok, ti pedig - fordult a készülődők felé - ne menjete, hisz Jakab jó lovas és az én lovamat utol nem érhetitek. A lovam meglesz, csak lassan arra megyünk, amerre Jakab megy. Útközben ráakadunk.

Akkorra Bogár Jakab megfordult s elvágatott. Csakhamar csak a felszálló porfelhőből látszott, hogy Szabadszállás felé vágat.

*

És Bogár Jakabról többé nem hallott senki. Hova tűnt el, hogy élt, megfért e azután a törvénnyel? Nem tudja senki...

*

Ha úri család gyermeke volt volna, ha ilyen gyanúba esett volna, éppen olyan legendás alakká vált volna, mint Sobri Jóska. Erről is fogok valamit írni, mert az Eötvös Károly visszaemlékezéseivel nem tartom lezártnak a szabolcsi legendát, annál inkább, mert nem való az, hogy Tóth Mór csak annyit tudott volna Sobriról, amennyit őtőle hallott. Tóth Mór Szatmárból nősült, felesége lánya volt annak a szabolcsi kormánybiztosnak, aki a beállott béke miatt helyét nem foglalhatta el. Szatmár, Szabolcs és Beregben sok jó ismerőse volt, e három megyét keresztül-kasul bejárta, s így módjában is volt egyes adatokhoz jutni.

Írta: Pataky István

2020. április 18. szombat, 00:00 -

Forrás:

Nyírvidék. A Szabolcsvármegyei Községi Jegyzők és a Szabolcsmegyei Tanítóegyesület Hivatalos Közlönye. XXXIII. évfolyam 29 - 31. szám 1912. július 21. 28. aug. 4.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/Nyirvidek_1912_07-12/?pg=20&layout=s&HYPERLINK%20%22https://library.hungaricana.hu/hu/view/Nyirvidek_1912_07-12/?pg=380&query=bog%C3%A1r